నాగలి

(చిన్నతనాన్నుంచీ నాతో అద్భుతమైన కలలుకన్న
శ్రీ ముష్టి లక్ష్మీనారాయణకు ఈకథ ప్రేమతో అంకితము)

హృదయంలోని కల్మషాన్ని ఈవలావలకి త్రోసివేసి, దాగిఉన్న సౌందర్యాన్ని బయటపెట్టే మంచి పాటలా నాగలి సాగిపోతూంది. సారింపబడి శ్రుతిస్వరాలు హాయిమంటూ పలుకుతూఉన్న వీణతీగెలులా ఆపొలంలో నాగేటిచాళ్ళు ప్రత్యక్షమవుతూ ఉన్నవి. తెరచాపల్లా, ఆకాశంలో చొచ్చుకుపొయ్యే పక్షి రెక్కల్లా, తెల్లటి ఆ దుక్కి-ఎద్దులు రెండూ ముందుకు నడుస్తూన్నవి. శిష్యుని మనస్సు వ్యవసాయంచేసే పూజ్యుడైన గురువులా, రైతు నాగలి వెనకాలే కొరడాతో ఎద్దులను అదలిస్తూ తోలుతూ ఉన్నాడు. గట్టుమీద కూర్చొని తన చిత్రలేఖనపుస్తకంలో ఆపొలం, పొలం వెనకాల కొండలు, కొండలపైన మేఘాలు, ఆకాశాన్ని, ఆమబ్బుల్ని, ఆ కొండల్ని అంచుల్ని ఎరుపురంగులు చిత్రిస్తూన్న అరుణ కిరణాల్ని, చెట్లని, పక్షుల్ని శ్యామలరావు కుంచెతో బొమ్మవేస్తున్నాడు శ్యామలరావు లోగొంతుకలో ఒకపాట పాడుకొంటున్నాడు.

"తల్లి పెదవుల నృత్యదర్శన మ్మవ్యేటి
నవ్వులే తెల్లన్ని పువ్వులే దేవి!
తళతళా కన్నులా మెలయించుకొంతులే
నాగేటిచాలులో నవ్యాంకురము దేవి!"

అలుముకుంటూఉన్న చీకట్లో ఎద్దులనువిప్పుతూఉన్న రైతునుచూసి శ్యామలరావు మళ్ళీమళ్ళీ ఆ చాశాల్నే పాడుకుంటూ తన రంగులపెట్టె, చిత్రలేఖన పుస్తకమూ సర్దుకొని తనస్నేహితునియిల్లు చేరుకున్నాడు. అయిదుఅడుగుల ఎనిమిదిఅంగుళాల మనిషి, కొంచెంవంగి గుమ్మందాటి ఆ పర్ణశాలలోని ముందర హాలులోకి అడుగుపెట్టేటప్పటికి "హల్లో శ్యామ్! చీకటయ్యేదాకా చిత్రిస్తూ ఉన్నావే! అంత సౌందర్యవంతమైన వస్తువేం కనపడిందయ్యా!" అంటూ వదులుజడను వేసుకుంటూ ఉన్న స్వర్ణకుమారీదేవి తడికచాటునఉన్న గదిలోంచి చక్కావచ్చింది. శ్యామలరావు స్వర్ణకుమారిని చూసి పెదవుల్ని ప్రసరించే చిరునవ్వు హరికేన్ దీపపు వెలుగులో కలిసిపోతూండగా, ప్రేమకాంతులు కళ్ళల్లో తొణికిసలాడుతూండగా—

"అనేక వేల సంవత్సరాలనుంచి ఉన్న పురాతన విషయమే చిత్రిస్తూఉన్నాను—మీ పొలం దున్నడమే!"

"వ్యవసాయం మనస్సుని పాతేస్తుంది, మెదడుని కట్టిబారుస్తుంది...అంటావే! వ్యవసాయపుదృశ్యాలు, చిత్రలేఖనపు విషయాలు యెట్లా అవుతాయయ్యా? వ్యవసాయంలో రస స్వరూపం ఉందా మరి?"

"వస్తువులో మొరకుతనం ఉండవచ్చుగాక! వస్తువు తుచ్ఛమైంది కావచ్చుగాక! ఆ వస్తువు కళావస్తువు కాగూడదనే ధర్మం ఎక్కడ?"

"సుభావప్రసన్నమైన వస్తువే కళావస్తువు అవుతుందని వాదిస్తావుగా!"

"ఒకనీచవస్తువు ప్రత్యేకార్థమును ఉత్తమమైన భావంతో ఈయలేకపోవచ్చునుగాని, ఆ వస్తువు ఇతరవిషయముల సంబంధంచేత ఉత్తమభావపూరితము కావచ్చుకా సొన్నసానీ!"

"నన్ను సొన్నసానీ, గిన్నసానీ అని పిలవకు! నాకు ఒళ్ళుమండిపోయే కోపంవస్తుంది. పూర్ణమైన పేరుపెట్టి పిలవ రాదూ?"

"ఏదో కోపం మనస్సులో ఉంచుకోని, గానమాధుర్య మైన పేరుతో పిలిస్తే కోపం ఎందుకు స్వర్ణసానీ!"

"ఛీ! నీతో మాట్లాడడం బుద్ధితక్కువ. నీకు మా వ్యవసాయం ఇష్టంలేకపోతే, నాకెందుకు కోపం? అదుగో మా అన్నయ్య వస్తున్నాడు."

ఇంతట్లో స్వర్ణకుమారిఅన్నగారు శ్రీనివాసరావు గుమ్మందగ్గిర తలవంచి లోపలికి వచ్చినాడు.

"ఏమిటి పిల్లకాయలిద్దరూ దెబ్బలాడుకుంటున్నారు? బుద్ధితక్కువ! కోపం అంటున్నావేమిటి, చెల్లీ?"

"ఈ స్నేహితుడుగారి మాటలు నీకు పథ్యం. నేను బుద్ధితక్కువదాన్నని అందరికీ తెలియనే తెలుసు. అదే అంటున్నాను!"

అని స్వర్ణకుమారి విస విస లోపలికి వెళ్ళిపోయింది.

"ఆడవాళ్ళకి కోపంకూడా అందమేనోయ్,"

అన్నాడు శ్యామలరావు, నవ్వుతూను.

"విన్నావా సోన్, శ్యామం అనేమాట! కుక్కరులో భోజనంఅంతా ఉడికిందో లేదో చూశావా, లేదా? బొమ్మ

లతో కడుపునిండిన శ్యామానికి అన్నంకావాలో అక్కరలేదో కాని వ్యవసాయదారుణ్ణయిన నాకు వృకోదరత్వం అలవడింది. ముక్కుపాతేకాలంలో స్నానంచేసి వస్తున్నాను" అని శ్రీనివాసరావు స్నానాలగదిలోకి వెళ్ళిపోయాడు.

"ఇదో క్రొత్తకవిత్వరకపు వ్యవసాయదారుల భాషలా ఉందే" అంటూ శ్యామలరావు కాళ్ళుచేతులుకడుక్కునేందుకు దొడ్లోకి వెళ్ళాడు.

2

కుంతలూరు గ్రామానికి పదిమైళ్ళదూరంలో రెండు కొండలమధ్య ప్రవహించే ఒక వాగుకి పెద్ద ఆనకట్టకట్టి బ్రహ్మాండమైన చెరువు నిండించారు ప్రభుత్వంవారు. ఆ చెరువు క్రింద ఒక వెయ్యి ఎకరాలభూమి మాగాణి మొదలైన సాగుకావడానికి వీళ్ళున్నవి. ఆ భూమిఅంతా అడివిలాఉండే రోజుల్లో ఇంగ్లీషువిద్యాపండితులైన యువకులనేకులు నిరుద్యోగపు సైతానుపాలనుపడిఉండేవాళ్ళకి ఆ భూమంతా పంచి యివ్వవలెనని అలజడిపుట్టింది. ప్రభుత్వంవారు మొట్టమొదట నూరు ఎకరాలు పదిమంది పట్టభద్రులకు పంచి యిచ్చేటట్టున్నూ, వ్యవసాయం పెట్టుబడికిగాను ఒక్కొక్కరికి యిరువదివేలరూపాయలు అప్పుఇచ్చేటట్లును, భూమిహక్కు పదియేళ్ళవరకు ప్రభుత్వంవారికే ఉండేటట్లును, చివర అయిదు సంవత్సరాలు నూటికి పదిరూపాయలవంతున పన్ను యిచ్చే

ట్లును, అడ్వాన్సుసొమ్ము యీవత్తూ పదియేళ్ళల్లో తీర్చుకొనే ట్లున్నూ మొదలైన షరతులతో భూమి యిచ్చేనట్లు ఏర్పాటు చేశారు. దేహదారుఢ్యము, మనోదారుఢ్యము, కూర్చుకొన్న పదిమందిని నేలకొలదివచ్చిన అభ్యర్థులలో ఏరుకున్నారు. అందులో శ్రీనివాసరావూ శ్యామలరావూ కాశీ విశ్వవిద్యాలయంలో సహాధ్యాయులు. M. Sc. పట్టాలుపొందిన తరువాత వారిద్దరూ విడిపోయినారు. తనలోఉండే లలితకళాచతురత్వాన్ని పైకి మొలిపించి విజృంభింపజేయడానికి ప్రసిద్ధికెక్కిన శాంతినికేతన లలిత కళాశాలకు శ్రీ నందలాలు మహాశిల్పి పాదాలు పూజింప పోయినాడు శ్యామలరావు. నాలుగేళ్లు అయినతర్వాత చిత్రాకళాకోవిదుడై అనేక ప్రదర్శనాలలో బహుమతీలంది ఆతడు ఆంధ్రదేశోన్నతుడైనాడు. చిన్నతనాన్నించి సహాధ్యాయుడైన శ్రీనివాసరావు చెల్లెలు స్వర్ణకుమారిని తన హృదయ సింహాసనంలో అధివసింపజేసుకున్నాడు. స్నేహితు లిద్దరికన్నా అయిదేండ్లు చిన్నదైన ఆ బాలిక వీరిద్దరూ M. Sc. కాశీలో చదివేరోజుల్లో వారితోపాటే మకాంచేసి Inter చదువుతూ ఉండేది.

స్వర్ణకుమారి ఏడాదిక్రిందనే B. A. పూర్తిచేసుకుని అన్నగారి వ్యవసాయంలో సాయంచేయడానికి తలిదండ్రుల అనుమతిమీద కుంతలూరు గ్రామంలోఉన్న నూత్నవ్యవసాయాశ్రమానికి చేరుకుంది. అప్పడామెకు పందొమ్మిదేళ్లు. నవయౌవని. దివ్యసుందరి. అలాంటి స్వర్ణకుమారిని మంచిముహూర్తంలో వివాహంచేసుకుని తన లలితకళకు వన్నెలుదిద్ది తన జీవితం దివ్యానందపూరితం చేసుకుందామని శ్యామలరావు

ఉద్వేళ్లూరుతూండడంచేత ఇంటికి వెళ్ళగానే తల్లిగారి హృదయం చల్లబడేటట్లు వారంరోజులయినా ఉండకుండానే శ్యామలరావు గుంతలూరుకు ప్రయాణమయ్యాడు. శ్యామలరావు అంటే స్వర్ణకుమారికి చిన్నతనంలోనే అయిదేళ్ళ బాలికగా ఉన్నప్పటినుంచీ ప్రేమే. తియ్యని సుందరమైన ఆతని గొంతుక విన్నా, గురుశిక్షణ లేకపోయినా అందాలు సేకరించుకోబోయే ఆతనిచిత్రలేఖనాలు చూసినా ఆమెగుండె మధురంగా కొట్టుకొనేది. చదువుకునే రోజుల్లోను, శలవురోజుల్లోను, తన ఊళ్ళోనేఉన్న ప్రసిద్ధికెక్కిన ఒక గాయకునిచేత ఆమె వీణపాట చెప్పించుకొన్నది. శ్యామలుని కళకు తనవీణ దివ్యార్పణగా సంకల్పించుకున్న దా బాలిక.

శ్రీనివాసరావుకి చిన్నతనాన్నుంచి వ్యవసాయం అంటే మహాఇష్టం. పాతబడి నష్టదాయకమైన వ్యవసాయపురీతులన్నీ నెమ్మది నెమ్మదిగామార్చి శాస్త్రపరిశోధనాపూర్వకమైన మంచిపంటలు పండించే కొత్తమార్గాలు అవలంబించాలని అతనివాదన. కొద్ది రైతాంగమైన తండ్రిగారి కర్షకత్వానికి అనేకమార్పులు తీసుకువచ్చి, వీలైనప్పుడల్లా శ్రీనివాసరావు చక్కని వ్యవసాయపుద్ధతులు ప్రవేశపెట్టించాడు. ఉద్యోగం లేకుండా వీధులవెంబడి తిరుగుతూ, లోకాన్ని తిట్టుకుంటూ జమీందారుల్నీ ధనాఢ్యుల్నీ పేరుతల్చుకుని పళ్లుకొరుకుతూండే చదువుకున్నవాళ్ళంతా తిరిగి వ్యవసాయంలోకి చేరిననాడే భారతదేశం బాగుపడుతుందని ఛాతీ విస్ఫారితంచేసి కళ్ళల్లో కాంతులు ప్రసరిస్తుండగా శ్రీనివాసరావు వాదిస్తూంటాడు.

ఈ విషయంలోనే శ్రీనివాసరావుకి, శ్యామలరావుకీ

భేదాభిప్రాయాలు కలిగాయి. నేల దున్నుకోడానికి మెదడు దున్నుకోడానికి ఉత్తరపు ధృవానికి, దక్షిణపు ధృవానికీ ఉండే తేడా ఉంది అంటాడు శ్యామలరావు. ఒకదాని కొకటి సంబంధముంటే ఒకదాని సహాయంవల్ల యింకొకటి విజృంభిస్తుందని శ్రీనివాసరావు వాదిస్తాడు. అన్నగారి వాదన దిట్టంగా బలపరుస్తుంది స్వర్ణకుమారి. ఏ 'యల్. టి.' పట్టానో చేతిలో పుచ్చుకుని "మేష్టరీపని మేష్టరీపని" అని దేశాలు తిరగడంకన్న భారతనారీమణి ఎంతచదువుకున్నా భర్తకు సహాయంగా వ్యవసాయవృత్తే అవలంబించాలని తన తియ్యటిగొంతుకతో చక్కగా వాదిస్తుంది.

ఆ కారణంచేతనే పట్టభద్రురాలు కాగానే, నాగలి పట్టుకున్న అన్నగారికి అన్నం పట్టుకెళ్ళే ఆడబడుచు అయింది. అన్నగారి పది ఎకరాల భూమిలోను ఒక ఎకరం తన స్వంత సేద్యానికి ఉంచుకుంది. రాత్రింబగళ్ళు కష్టపడి ఆ ఎకరంభూమి, పూలచెట్లతోను కూరగాయల మొక్కల పాదులతోను, పండ్ల అంటులతోను, తిరిగి అమ్మేందుకు మొక్కలున్న కుండలతోను నింపివేసింది.

3

తనకూ, స్వర్ణ కుమారికీ జరిగిన వాదననుగూర్చి ఆలోచించుకుంటూ భోజనందగ్గిరకువచ్చి కూర్చున్నాడు శ్యామలరావు వచ్చిన వారంరోజులనుంచి ఎప్పుడూ పాటలుపాడుతూ తాను నవ్వుతూ, యితరులను నవ్విస్తూండే శ్యామలరావు చప్పగా చల్లగా భోజనందగ్గిరకూర్చుని తనవేపైనా చూడకుండా తలవాల్చుకొని ఉండడం స్వర్ణకుమారి చూసింది.

ఆమెహృదయం ద్రవించిపోయింది. ఒత్తయిన జుట్టుతో విశ సించిఉన్న అందమైన ఆతని తలను తనహృదయానికి అదుము కుని "నీమీద నా కెప్పుడూ కోపంకలగదు శ్యామం! నీ భావాలకి తీరని విచారమేకాని" అని అందామని ఆమెకు గాఢమైన కాంక్ష కలిగింది.

"నా మాటలకు కోపం వచ్చిందా యేమిటి. భోజనం తిన్నగా చెయ్యడం లేదు, శ్యామ్" అని స్వర్ణ అన్నది.

"నీ మాటలకు కోపం ఎందుకు స్వర్ణా! గంగాకూలం లోని వెన్నెలలాంటి నీ హృదయం తల్చుకుంటూ యిక్కడికి వచ్చాను. ఆ వెన్నెలలో ఎప్పుడు తేలిపోదామా అని ఆలో చిస్తున్నానంతే."

స్వర్ణకుమారి కళ్ళల్లో మెరుపులు మెరిసినవి. శ్రీని వాసరావు శ్యామలరావునిచూసి—

"ఒరే శ్యామ్! నేను ఇంజనీరుతో మాట్లాడి ఏర్పాటు చేసి ఉంచాను. నువ్వు దరఖాస్తుపెట్టగానే నీ పది ఎకరాలు నీకు యిస్తారు. నువ్వు వ్యవసాయం ప్రారంభించగానే నిజమైన భాగస్వామిని అవుతూ నిగ్రృహిణి నీ యింటికి అవతరిస్తుందని ఓ తాయిలంగారు నన్ను నీతో చెప్పమన్నారు" అని అన్నాడు.

శ్యామలరావు మాట్లాడలేదు. అన్నగారి మాటలకు చిరునవ్వు నవ్వుకుంటూ ఉన్న స్వర్ణకుమారి శ్యాములుని ధ్యానానికి నివ్వెరపోయి చూచింది.

భోజనాలయి కూర్చున్నారు. శ్యామరావు సిగరెట్టు శ్రీనివాసరావు చుట్ట కాల్చుకుంటూండగా స్వర్ణకుమారి తన

తోటలో తయారైన తమలపాకులు రాసి చుడుతూంది శ్యామలరావు తల వంచుకునే, "శీనూ! వ్యవసాయం చెయ్యడం నా కిష్టంలేదు. చదువుకూ, వ్యవసాయానికి సంబంధంలేదని నేను మొదటినుంచి వాదిస్తున్నాను. శ్రీనివాసరావు ఒకడు తప్ప బుట్టవచ్చుగాక! తక్కినవాళ్ళంతా కొద్దిరోజుల్లో నిజం గుర్తెరిగి నాగళ్ళు నడమధ్యాన్న వదలి స్వగ్రామాలకి వేంచేస్తారని నా గట్టినమ్మకం. వ్యవసాయంచేసేవాళ్ళు వేరు; చదువుకున్నవాళ్ళు పరిశోధనలు చేసి శాస్త్రపరిశోధనకు కొత్త అధ్యాయాలు చేర్చాలి. కళాదేవిని నూత్నపంథాలలో నడపాలి. ఆమెకి నూత్నాలంకారాలు సమకూర్చాలి. అదీ నా ఉద్దేశ్యం. స్వర్ణకు ఈ వ్యవసాయంవల్ల అద్భుతమైన అందం పోయి కర్కశమైన అదోరకపు అందం వచ్చింది. అయితేయేమి! తెలిసున్నవాడవు నువ్వైనా ఆమెకిబోధించి, నా వెంట పంపు. నేను, బెజవాడలో ఒక లలితకళాశాలను యేర్పాటుచెయ్యదల్చుకున్నాను. వెన్నెల కిరణాల్లా ప్రసరిస్తూ వీణతీగెల్లోంచి దివ్యగాంధర్వాన్ని ఉద్భవింపచేసే ఆమెవేళ్ళు మొరటుబారి యెల్లా ఉన్నాయో చూడు! ఇంటికి రాగానే మీ నాన్నగారు ముహూర్తం పెట్టిస్తామన్నారు" అని అన్నాడు. ఈ మాటలు వింటూన్నకొద్దీ స్వర్ణకుమారికి మొహం జేవురించింది. చేతులు వణికినవి.

"అన్నయ్యా! శ్యామలరావు యిక్కడ వ్యవసాయం చెయ్యనక్కరలేదు. స్వర్ణకుమారి పెళ్ళిచేసుకోకుండానే అన్నగారికి సహాయంచేస్తూ యిక్కడే ఉంటుందని చెప్పు. రేపు రెండెడ్లబండి రైలుకి మీ శ్యామలరావుని తీసుకువెళ్ళే యేర్పాటు

చేయించు" అని కళ్ళనీళ్లు తుడుచుకుంటూ లోపలికి వెళ్ళి పోయింది.

4

ఈ నూతన కర్షకాలయంలో ఒక వివాహం కాని యువకుడు ఉన్నాడు. భూపుత్రిలా ఉండే స్వర్ణకుమారి, నిజమైన బంగారు ప్రోవని అతని నమ్మకం. తనయింట మహారాణిలా ఆమెకు అధికారం ఇవ్వడానికి అతడు ఆశిస్తున్నాడు. ఈ రెండేళ్ళనుంచి తన హృదయదుర్గానికి ముట్టడి వేస్తూన్న ఈ వీరుణ్ణి దూర దూరంగానే ఉంచింది స్వర్ణకుమారి. ఈనాడు శ్యామం తన్ను నట్టేటిలో వదలి వెళ్ళిపోయినట్లు ఆమెకు తోచింది. దివ్యమూర్తి అనుకున్న తన శ్యామం యింక తనవాడెట్లా అవుతాడు? తనహృదయం గ్రహించలేనివాడు తనకు కాదన్నట్లే. ప్రేమ అనేది ఉట్టిమాయ. అది మనుష్యులకుఉండే హృదయ దౌర్బల్యంగాని, ఉత్తమగుణం కానేకాదు. ఆశయాలకు అందలేని ప్రేమ తుచ్ఛమే అవుతుంది. వ్యవసాయంచేస్తూ తన అన్నగారితో బాటు నడుంకట్టుకున్న ఆ ఆశ్రమవాసి నిజమైన వీరుడు. అతన్ని తనకు స్వామిగా చేసుకుంటే అంతకన్న పవిత్రమైన త్యాగం ఇంకొకటిలేదు. తన హృదయవనంలో శ్యామలరావు విషపు మొక్క అయిపోయినాడు. ఆ మొక్కను కలుపుకింద తీసి వెయ్యవలసిందే కదా! కళ్ళనీళ్ళు పెట్టుకుంటూ, నిద్రలేకుండా పక్కమీద దొర్లుతూ రాత్రింతా స్వర్ణకుమారి జాగరంచేసింది.

తెల్లవారగట్లే శ్రీనివాసరావు చెల్లెలిగదిలోకి వచ్చి చూసేటప్పటికి వడిలిపోయిన పువ్వులా ఉన్న తనముఖం అన్నగారివైపు తిప్పి, స్వర్ణ

"తోటలోకి వెళ్ళే వేళఅయిందా అన్నయ్యా!" అని ప్రశ్నించింది.

"చెల్లీ! నిన్నుచూసి మరీ వెళ్ళమన్నా, శ్యామం రైలు ఎక్కి వెళ్ళిపోయినాడు. ప్రాణంలేని కట్టెలా ఉన్నాడు. మనస్సులో ఉండే ఆవేశాలవల్ల వచ్చేమాటలకు అర్థంలేదు. ప్రేమ అంటే భగవంతునియొక్క అవతారం అని నానమ్మకం చెల్లీ! అలాంటి ప్రేమను చేతులార తోసిబుచ్చుకోడం మనదేవాలయం మనమే మన నెత్తిమీద కూలదోసుకున్నట్లవుతుంది. నిన్ను విడిచిపెట్టి శ్యామం నిజంగా ప్రాణం విడుస్తాడేమోనని భయంవేస్తోంది. ఎప్పటికైనా భార్య భర్త ననుసరించవలసినదేకదా చెల్లీ! నేను శ్యామానికి ఉత్తరం వ్రాస్తాను. నిన్ను యింటికి తీసుకు వెళ్ళి దిగబెడతాను."

"అన్నయ్యా! నన్ను ఇంటదగ్గిర దిగబెట్టే దారిలోనే ప్రాణాలూ ఎగబడతాయి."

"అంత వెఱ్ఱితనం ఉండకూడదు తల్లీ!"

"నాకు వెఱ్ఱితనమా! నీకా!"

కళ్ళనీళ్ళు కుక్కుకుంటూ స్వర్ణకుమారి దిండులోకి ముఖందూర్చి వెక్కి వెక్కి ఏడవడం ప్రారంభించింది. మంచం మీద పక్కనే కూర్చుని శ్రీనివాసరావు చెల్లెలివీపు నిమురుతూ

"చెల్లి నేను పొలంలోకి వెడుతున్నాను! తోటపని చూసుకో! ప్రయాణాల కూలులు లేవు. అన్నమాటలు ఉఫ్‌న ఊదేస్తున్నాను" అని అన్నాడు.

చెల్లెలివైపు పదినిమిషాలు చూసితలఊపుకుని పెదవివిరుచుకొని నెమ్మదిగా అడుగులు లెక్కెట్టుకుంటూ వెళ్ళిపోయినాడు.

5

స్త్రీలోలుడైన శ్యామ్‌ని ఎల్లా ఒప్పించగలడు? చెల్లెలి [illegible] ఎల్లా తిప్పగలడు. చిన్నతనాన్నుంచీ వాళ్ళిద్దరి దాం[illegible] అతని ఊహాపథంలో ఎంతో ఆనందం సమకూ[illegible]తుండేది. శ్యామసుందరం మీద శ్రీనివాసరావుకు వెఱ్ఱి [illegible] వచ్చింది. ఆడవాళ్ళ హృదయాలు ఎంతకాలం మగ[illegible] చేతుల్లో నలిపేస్తారు? పురుషుల ఆశయాలకూ, ఆశ[illegible] కాంక్షలకూ బానిసలై ఆడవాళ్ళు ఎంతకాలం తుచ్ఛ [illegible] నడుపుతూ ఉండాలి?

తన కింతవరకు ఏ బాలికపైనా ప్రేమ ఉద్భవించలేదు. [illegible] శ్రీమన్నిధానమైన బాలిక తన్ను వ్యవసాయం మాని [illegible]మంటే మానివేయవలసిందేనా? అవును. అలాంటి దివ్య[illegible] తన్ను మానివేయమంటే తలవంచి ఒప్పుకోవలసిందే!

ఈ ఆలోచనలతో శ్రీనివాసరావు పరధ్యానంగా [illegible]సాయం సాగించాడు. ఆయన పరధ్యానం పెద్దపాలి చూసి [illegible]టండి అయ్యగారూ! ఈవాల అదేంటోగా ఉన్నారు?' [illegible]న్నాడు.

"అదీ లేదు, ఇదీ లేదు, పొలందున్నటం ఈవాళ పూర్తి [illegible]య్యాలి సోమన్నా."

"ఏలా అలక నిద్రపోతోందండి బాబూ!"

"నా నిద్రే ఎద్దులలో ప్రతిఫలిస్తోంది సోమన్నా!"

రెండవ భాగము

నెలలు గడిచాయి. శ్యామ్‌దగ్గిరనుంచి స్వర్ణకుగాని, శ్రీనివాసంకుగాని ఉత్తరంలేదు. స్వర్ణ ఇంతివరకు శ్యామ్ తనకువ్రాసిన ఉత్తరాలన్నీ తిరిగి చదువుకుంది. ఆ భాషా మాధుర్యమూ, ఆ చిత్రవిచిత్రభావాలూ ఆమె హృదయాన్ని దహించివేశాయి. నిజంగా తన శ్యామ్ తనకుదూరమైపోతాడా? ఆతణ్ణి మళ్ళీ చూడడమే పడదా! 'నిన్ను సర్వకాలాలయందూ హృదయంలో అధివసింపచేసుకుని పూజిస్తూ ఉంటాను' అనే వ్రాతలు మాటలూ వట్టి గాలికబుర్లేనా! ఛీ దొంగస్నేహాలూ దొంగప్రేమలూ ఎవరికావాలి! అతడు శాంతినికేతనంలో ఉన్నప్పుడు కాశీలో ఉన్న తనకడకు రాని నెలలేదు. తనకు శలవలు వచ్చేటప్పటికి శాంతినికేతనాన్నుంచి మహావాయువులా తనకడకు చేరుకుని శ్యామం తన్ను ఎంత ప్రేమతో అజంతా మొదలైన దివ్య కళాక్షేత్రాలకు తీసుకొని వెళ్ళేవాడు. అలాంటి ఆ ప్రేమికుడు తనకు ఇంక కానివాడేనా? తన ఆశయాలనూ తన్నూ ఎంత గౌరవిస్తున్నాడు. ఈ సుబ్రహ్మణ్యం! వెఱ్ఱిమెఱ్ఱిబొమ్మలూ వెఱ్ఱిముఱ్ఱికవిత్వమూ సృష్టింపలేకపోతే మనుష్యుడు కాడా ఏమిటి?

తన అన్నగారు కవా? గాయకుడా? చిత్రకారుడా?

♦ ♦ ♦ ♦

ప్రతివ్యక్తి జీవితంలోనూ ఎవరో ఒకరు ప్రవేశించి ఆ జీవితాన్ని సర్వవిధాలా భగ్నంచేస్తారు. ఎవరు ఈ శ్యామ్? ఎవరు తాను!

"స్వర్ణా! నానాటికి చిక్కి శల్యమైపోతున్నావు— నాలుగురోజులపాటు ఇంటికివెళ్ళి అక్కడ విశ్రాంతితీసుకుని మళ్ళీరాకూడదూ? అమ్మచేతిపాకము రుచిచూస్తే మళ్ళీ గులాబిబుగ్గలువేసుకు రావచ్చుగా?"

"నావంట బాగా లేదనా? పోనీ నువ్వుతినకు. ఆ ముక్క మొదట చెప్పలేకపోయావూ!"

"ఇంతట్లో కోపమా? ఎవరివంట వారికి రుచికాదంటారుగా!"

"అమ్మకు ఎవరు వంటచేసిపెడుతున్నారు? అమ్మ చిక్కిపోయిందా? నావంట నీకు సహించకపోవచ్చును- వంటవాణ్ణి పెట్టుకో!"

"ఈమధ్య నీకు మాటలాడితే కోపంవస్తూంది- కోపదేవత వయిపోతున్నావు. నీవంట నాకు ఎంతో అద్భుతంగా ఉంటుంది చెల్లీ! ఇంక శ్యామ్ ఉన్నన్నాళ్ళు ఒకటే పొగడేవాడు నీ వంటని-"

"శ్యామ్ పేరు నాదగ్గర తీసుకురాకు-ఎంతచెప్పినా నువ్వు శ్యామ్‌పక్షమే" అని నీళ్ళురాని ఎఱ్ఱని పొడికళ్ళతో లోపలికి వెళ్ళిపోయింది స్వర్ణకుమారీదేవి.

శ్యామలరావు వెళ్ళిపోయినప్పటినుంచీ ఆమెకు తోట అంటే భక్తి ఎక్కువైంది. ఆమెలో వికసించవలసిన ప్రేమంతా ఆమె పూలవనవాటికలో సర్వవర్ణ స్వరూపాలైన పూవులై వికసించినది. ఆమెలోని ఆశాసాఫల్యత బొప్పాసి పళ్ళయి, నిమ్మపళ్ళయి, దానిమ్మపళ్ళయి ఫలించినది. ఆమె తోట కలకలలాడిపోతూన్నది.

ఈ తోటవిషయంలో సుబ్రహ్మణ్యము స్వర్ణకుమారికి నైదోడు వాదోడైనాడు. ఆమెమాటే అతనికి రాజశాసనము. ఆమె ఎంత చిన్న కోర్కె కోరినా ఆతడు తనమహాద్భాగ్యం క్రింద ఎంచుకొని నిర్వర్తిస్తున్నాడు. తన వ్యవసాయస్థితి తగ్గిపోతూన్నదని ఆతడు గమనించటము లేదు. స్వర్ణకుమారికి నానాటికి అతడన్న గౌరవము హెచ్చిపోయినది.

2

శ్రీనివాసరావువ్యవసాయం దినదినాభివృద్ధి పొందుతున్నది. చెల్లెలు వేసిన తోటతోపాటు పక్కనే మరిమూడువెకరాలు అన్నిరకములైన ఫలవృక్షములతోనూ నృత్యాలు చేయించినాడు. చెట్లతో ఆడుకుంటాడు చెట్లతో మాట్లాడుకుంటాడు. ఆతనిమాటలువిని చెట్లు తలయెత్తి ఆతనివంక చూచి కిలకిల నవ్వుతవి. కాయలుకాచిన ఆతనిచేతులు తల్లిప్రేమతో చెట్లను స్పృశించుతవి.

తన పదియెకరముల పొలముచుట్టూ కొబ్బరితోట వేసినాడు శ్రీనివాసరావు. ఒక యెకరము చెఱకు, ఒక యెకరము అరటితోట. ఒకయకరము పాదులతోనిండి సర్వకాలాలయందూ చుట్టుపక్కల పట్టణాల మార్కెట్టులకు కూరలతో నింపుతుంది. తక్కిన మూడుయెకరాలూ ధాన్యం పండిస్తాడు. పది బస్తాలు తనకు సహాయంచేసే పాలివానికిపోయి తక్కిన యిరవై తనకూ తనచెల్లెలికి తిండికి మిగులుతున్నవి. తోటలో వచ్చిన రాబడులవల్ల పైఖర్చులూ కొదవ జీతాలూ వస్తూన్నవి; ప్రభుత్వంవాయిచ్చిన బాకీ తీరుతున్నది.

ఓరోజున తోటలో పనిచేసుకుంటున్న శ్రీనివాసరావు దగ్గరకు సుబ్రహ్మణ్యంతల్లి వొచ్చింది.

"శ్రీనివాసరావూ! ఈ ప్రకారంగా వెళ్ళితే పదేళ్లు దాటితే పొలం సిద్దైపోతుందికదా!"

"మీ ఆశీర్వచనంవల్ల మా పదిమందికీ యీ భూసంపాదన మిగులుతుందనే అనుకుంటున్నాను."

"ఐతే ఓ ప్రశ్న అడుగుతాను తండ్రీ! కోపపడకుంటే. ఏకనేక సంబంధాలు వొస్తున్నవి. ఓ చక్కనమ్మాయిని తీసుకొచ్చి మాకళ్ళకరువు తీరుద్దూ!"

"మీ అబ్బాయికేమైనా సంబంధం ఆలోచించారా యేమిటండీ!"

"అందుకనే వొచ్చాను తండ్రీ! నన్నీ రెండేళ్లనుంచి మావాడు వేపుకుతింటున్నాడు. స్వర్ణకుమారిని శ్యామలరావు కిస్తారుకదా అనే వుద్దేశంతో ఆమాట ఎత్తకుండా వూరుకున్నాము. ఇప్పుడలాంటిదేమీ లేదని మావాడు చెప్తాడు. మంచిముహూర్తం చూసి ఇవ్వాళ నన్ను పోరి పంపించాడు. మావాడికి మావూళ్లో ఓ యిరవై యెకరాలభూమి కూడా వుంది. ఆ సంగతి నీకు తెలిసేవుంది. మా చిన్నతనంలో పెద్దలు పెళ్ళికూతుళ్ళనే అడిగేవారు. మీ స్వర్ణను మా సుబ్రహ్మణ్యానికియ్యవలసిందని, నాయనా, నీ రెండుచేతులు పట్టుకు అడుగుతున్నాను. అమ్మాయి అభిప్రాయం తప్పకుండా కనుక్కో."

"అదికాదండీ దొడ్డమ్మగారూ! ఆస్తులకీ దానికీ చూడము. మా చెల్లెలియిష్టం యెలావుంటే అలా మేము తప్పకుండా

జరపవలసినవారమే" అని శ్రీనివాసరావు లేచాడు. సుబ్రహ్మణ్యంతల్లి చల్లగా వెనక్కు వెళ్ళిపోయింది.

"శ్యామ్ వుట్టి వెర్రివాడు. వాడు వుట్టిఫూల్. ఇంతప్ర నుంచీ ప్రేమించిన అమ్మాయిని కుక్కినపేనులాగ కిక్కురు మనకుండా ఇక్కడ వదలివేసి వెళ్ళిపోయాడు. ఇంతైనా వాడికి పౌరుషం లేదు. వాడిప్రేమ వొట్టి హుళక్కి. వీళ్ళిద్దరి ప్రేమా చూస్తూ ఎంత ఆనందంపడేవాడు తాను. స్వర్ణహృదయం వా డేమి తెలుసుకున్నాడు. ఆఁ! కళలట! కళోపాసకుడికి అందరి హృదయాలూ తెలుస్తాయంటారు, వట్టి బూటకము, ఈ సుబ్రహ్మణ్యం ఎక్కడ దాపురించాడు బాబూ! ఇంతకూ ఎవరికర్మ వారిది" అనుకుంటూ ఆరడుగుల శ్రీనివాసరావు ఏనుగుగున్నలా విస విస యింటివైపు నడిచిపోయాడు.

3

శ్రీనివాసరావు యిల్లు తన స్వహస్తాలతో నిర్మించుకున్నాడు. స్వర్ణ దాన్ని అలంకరించింది. తోటలమధ్య ఆ యిల్లు మణిపూసలా మెరిసిపోతూన్నది. శ్రీనివాసరావు జీవితంలో ధ్వని లేదు. అంతా వాచ్యమే. ఏదిచెప్పదలచుకున్నా డొంక తిరుగుళ్ళు తిరక్కుండా, మొహమాటం లేకుండా కర్రవిరిచి నట్లు చెప్తాడు. కోపమంటే ఎరుగడు. కోపంవస్తే లయకాల రుద్రుడే. అసత్యవాదులంటేనే అతనికికోపం. అతనంటే అందరికి భయమూ, భక్తి కూడాను. అలాంటి శ్రీనివాసరావు ఏదో గొణుక్కుంటూ ఇంటిలో ప్రవేశించాడు. తన పడుకునే గది లోకి వెళ్ళి తక్లిన్నీ యేకులూ తీసుకుని ః నా బా భా వే ః ధా నా

తో త్వరత్వరగా దారం వడకడం ప్రారంభించాడు వ తో దినా తోచనప్పు డాతడు దారం వొడుకుతుంటాడు. తన బట్టలన్నీ ఆతను వొడికినదారమే. "స్వర్ణా స్వర్ణా" అని లిసి తన గంభీరకంఠంతో పిలిచాడు. తోటలో చెట్లకు నీళ్ళుపోస్తున్న ఆ బాలిక వనలక్ష్మిలా పరుగెత్తుకువచ్చింది.

"ఎందుకన్నయ్యా పిలిచావు?"

"పిలిచానమ్మా! చాలా ముఖ్యమైన కారణమే వున్నది. నీకు పెళ్ళివారువొచ్చారు– ఇదివరదాకా దూరంగ వున్న వారు యివ్వాళ దగ్గరకువొచ్చారు, నన్నుద్ధరించటానికి!"

"ఏమిటన్నయ్యా? అలా వున్నావేమిటి? ప్రసన్నంగా వుండే నీ నుదురలా ముడతలుపడిపోయిం దేమిటి? ఏదో కోపంగా వున్నావు. నాకు పెళ్ళివొద్దని యిదివరకే నీతో గట్టిగా చెప్పివున్నాను ఈ భూమంతా నీదైనప్పుడు, అప్పుడు చూసుకుందాములే!"

"నా కదంతా తెలియదమ్మాయ్, శ్యామానికీ నీకూ చెడిపోయిందటగా. ఇంక అడగవచ్చునట! ఆసంగతి వాళ్ళకు తెలిసిందట. తెలిసిందటమ్మా! సుబ్రహ్మణ్యంతల్లి తన కుమారుడికి నీ పాణిగ్రహణంకోరి రాయబారం వొచ్చింది. నీయిష్టం!"

ఇంత విరసంగా తన అన్నగారెప్పుడూ తనతో మాటాడలేదు. ఆతడు చెప్పినమాట లామెకు తిన్నగ యెక్కనేలేదు. ఆరునెల్లక్రిందట శ్యామం తనతో ఏమీ చెప్పకుండా వెళ్ళిపోయాడు. ఏమయినాడు? చెవులు అడ్డంపెట్టుకున్నా తన తోటలోని పువ్వులలోనుంచి అతనిపాటలు వినవస్తూనేవున్నవి.

కళ్ళకు అడ్డం పెట్టుకున్నా నాగలి, నాగేటిచాలు, ఆ దూర
కొండలూ అతని చిత్రాలను ప్రతిఫలిస్తూనే వున్నవి. తనహృ
యంలోని ఆతని విగ్రహము స్పష్టరేఖామూర్తిగా చిరునవ్వు
నవ్వుతూనే వున్నది.

తోటపనిచేసికొనివచ్చి ఎంత తియ్యగా శ్యామలరా
నవ్వుల్ని కలలుగంటూవుండేది. ప్రతి పుట్టినరోజుకీ తన కొ
బహుమతి యిచ్చేవాడు. చిత్రాలు, చిత్రవస్తువులు, చీరలు
కుంకుమభరిణెలు, వెండివస్తువులు, గంధపు చెక్కడాలు
శ్యాము ప్రేమతో అర్పించినవి కావూ?

"నిన్ను పూజిస్తానె స్వర్ణసానీ!
నీవు నా ఆశవే స్వర్ణసానీ!"

అన్న ఆతనిపాట తన నరనరాలలో తీగలు మీట
తున్నది. ప్రత్యూషపవనాలే ఆతనిముంగురులై, సాయంసంధ్యా
కిరణాలే ఆతని మాటలై, నిర్మలజ్యోత్స్నలే ఆతని ఆటలై తన
జీవితమంతా నిండుకొన్న శ్యామ్ తనచేయి వదలి ఒక్కడూ,
ఒక్కడూ వెళ్ళిపోయాడు

తల్లిదండ్రుల అనుమతిఅడిగి ఏసంగతి చెప్తానని సుబ్ర
హ్మణ్యముతల్లితో చెప్పమని అన్నగారిని కోరినది స్వర్ణ.

4

శ్యాముకు జీవితమే భగ్నమైనది. స్వప్నాలు శకలము
లైనవి. ఒంటిగా ఈ బ్రతుకు ఎడారిలో వేడిగాల్పులు వీస్తూ
వుంటే ఇసుకలో కాళ్ళు దిగబడుతూ ఎంతదూరం నడవగలడు
తాను! కుంచెలకు చివరవున్న "సేబులు" వెండుకల్లోని

ఎర్రటి రంగు ఆకాశమంతా ఎర్రటిమరకలతో నింపింది. గోట్టాలలోని రంగులు కర్రబారినవి. చిత్రలేఖనపు కాగితాలు ఎండి పొడి పొడిగ రాలినవి. ఎప్పుడూ తనకు చెలికత్తెలావున్న అలంకారదేవత మాసిన చీరకట్టుకొని వివర్ణవదనంతో వెడలిపోయింది.

'ఆనంద మేలనే,
అమృత వీచిక లేల?
అడుగడుగున తగులు
నిడివి ముల్లుల దారి!
ఆనందమేలనే?

కల లేల బ్రతుకులో?
సెలయేటి ఝరి యేల?
ధూళినిండిన బ్రతుకు
తూళి విరుచుకుపడెనె!
ఆనంద మేలనే
అమృతవీచిక లేల

కారు రంగుల విచ్చు
కల్లోల ఫేనాన
తడిలేని కఠినమైన
ధావళ్యమే కళలు
ఆనందమేలనే?
అమృతవీచిక లేల?"

పరికిణీ కుచ్చులు జారాడగా పరుగెత్తుతూ, మెళ్ళో హారాలు గలగలా పాటలు పాడుతూ చిక్కులుపడుతూంటే

తనతో ఆడుకున్నప్పుడు చిన్నతనంలో స్వర్ణలోని ఈ కర్క శత్వపు బీజాలు ఎక్కడా కనబడలేదే!

అప్పుడే పయ్యెద సవరించు క్రొన్ననలు తాల్పు నవయౌవనపు తొలిపొద్దులలో ఆమెలోని వినూత్న పరిమళాలు ఈలాంటి కటువు వాసనలతో మిశ్రమము కాలేదే! ఆమె అన్నగారు తన ఊరు తన స్నేహవాంఛకై వచ్చినప్పుడు ఆ బాలిక తనలోని దివ్యసౌందర్యము వికసించే రోజులలో ఏవో క్రొత్త అందాలు సేకరించుకొనే గాఢ సురభిళ ఘటికలలో తనకై అన్నతో ఆమె వెన్నంటివచ్చిన శుభముహూర్తాలకు అర్థమే లేదా?

తనకూ, తనస్నేహితుడు శ్రీనికీ వాదాలు మ్రోగిపోయినప్పుడు అన్నగారికి వ్యతిరేకంగా ఆ బాలిక తనపక్షం వహించి వాదించిన తియ్యటి వాదనలకు ప్రయోజనమే లేదా! తన జన్మలో జన్మ, తనప్రాణములో ప్రాణమూ, ఆత్మలో ఆత్మా ఐన కళను వదలాలా? తన జన్మలో జన్మ, ప్రాణములో ప్రాణమూ, ఆత్మలో ఆత్మ ఐన ప్రేమను వదలాలా?

కళ తనఆశయమూ నిదానమూ! కళకోసమే కదా ఉద్యోగవాంఛ పూర్తిగ నాశనం చేసుకున్నది? ఈ ప్రేమ బాలిక స్వర్ణకుమారి. ఆ కళతో రేఖకు రేఖా, వర్ణానికి వర్ణమూ, మూర్తికి మూర్తీ రూపము పొందినదే. కళవల్ల కళా స్రష్ట లోకానికీ, లోకస్వరూపుడైన భగవంతునికి సేవ చేస్తాడు. ఆ సేవలో కళాస్రష్ట తన సర్వస్వమూ ఆహుతి చేయవలసివుంటుంది. అదే మహాయజ్ఞము— ఈ దివ్యత్యాగమే కళను ఉత్కృష్టపథాలకి తేల్చివేస్తుంది

ఒక కళావ్యక్తి తన కళవల్ల లోకానికి సేవచేస్తున్నా

ననుకోవటము తన్నుతాను మోసం చేసుకోవటం కాదా? కళ లోకానికి సేవఔతుందా? కళాకారుడని పేరువొస్తుంది. అలా పేరు రావడం ఒకని అహంకారానికి అలంకారంఔతుందిగాని, పూజాస్వరూపము కాగలదా? తాను బూదిలో కలిసిన వెనుక కూడా తనపేరు నిలిచివుండనే భావము అహంకారానికిఅధిస్థితి.

జీవించివున్నన్నాళ్ళు కలిగే అనుభవాలే మోక్షస్వరూపాలౌతవి. జీవితానికి ఉత్తమానుభవము ప్రేమ. ప్రేమకోసం రాజ్యాలు వొదిలిపెట్టారు—ఎనిమిదవ ఎడ్వర్డు మొదలైన చక్రవర్తులు. చిన్నతనాన్నుంచి తాను నమ్మిన ఒక బాలిక—తన జీవిత సర్వస్వమూ, తన సౌందర్య సర్వస్వము తనకు అర్పించటానికి సిద్ధంగావున్న ఒక బాలిక, ఇవ్వాళ తన విషయంలో నిస్పృహచెంది కృశించిపోవలసిందేనా?

ఐతే ఆమెమాత్రం తన ఆశయాలు ప్రేమకోసంఎందుకు ఆహుతించకూడదు? యుగయుగాలనుంచీ ఆడవాళ్ళను కాలిక్రింద నేలరాశారు మగవాళ్ళు. వాళ్ళసర్వస్వమూ భర్తల కోసము ఇదివరదాకా త్యాగాగ్నులకింధనంపోశారు. దివ్యసౌందర్యవతియైన ఒకబాలికకోసం తనసర్వస్వమూ త్యాగము చేసికోవటములో ఉత్తమత్వంవున్నదిగానీ,ఆమెనుత్యాగంచేసుకొని రమ్మనటంలో లోకసాధారణగాథే ప్రత్యక్షమౌతున్నది.

తనతో ఆమె ఒంటిగ వాహ్యాళికి, సినిమాకూ వొచ్చినరోజులు, తనమాట వినేటప్పటికే ఆమె ఉప్పొంగిపోయిన ఘడియలు, తన్నామె స్పృశించినమాత్రాన తన దేహమంతా తన మనస్సంతా విద్యుత్తరంగాలు ముంచివేసిన శుభముహూర్తాలూ ఇప్పుడు అర్థంలేనివై పోవలసిందేనా?”

5

"నాన్నగారూ! నేను వ్యవసాయం చెయ్యాలని సరదా పుట్టింది. మన మెరకపొలంలో రెండెకరాలు నా కివ్వండి. అందులో మంచి తోట వెయ్యాలని వుంది" అని తండ్రి నడి గాడు శ్యామలరావు.

శ్యామలరావు వూరు బెజవాడ బందరు రోడ్డు ప్రక్క కంకిపాటికి ఇవతలవున్న ఇందుపల్లి గ్రామం. శ్యామలరావు తండ్రి సుబ్బయ్యగారు కుమారుణ్ని చూసి "అబ్బాయీ! వ్యవసాయం యేమిట్రా? రెండు మూడు మంచి ఉద్యోగాలకు పిల్పువస్తే అక్కరలేదని తోసేశావు. బెజవాడలో ఏదో కాలేజీ పెట్టా నన్నావు. నీకు నిమిషానికో ఆలోచన. మనస్సు నిలకడ లేదా యెను" అని కొంచెం కోపంగా అన్నారు.

"మీరు గట్టిగా వొద్దంటే మానేస్తాను నాన్నా! నాకోర్కె ప్రతిదీ మీరు సంభవింపేటట్టు చేశారు. మీ ప్రేమకు ఎప్పుడూ కృతజ్ఞుణ్ణి. ఈ ఒక్క కోరికా తీర్చండి. ఈ కోర్కెకూ, నా జీవితానికి చాలా సంబంధంవుంది."

"అబ్బాయీ! తోటవేయడమంటే చాలా డబ్బు ఖర్చౌతుంది."

"ఏదో కొద్దిఖర్చుతో తోటవేయాలని వుందండీ. మనకున్న స్థితిలో మనకుటుంబాలకు డబ్బు కష్టసాధ్యమే. చదువుకోసం మీరు పంపించిన రూపాయలలో కొన్ని కర్చు చేయకుండా బ్యాంకులో ఉంచాను. అదే నా నాగలిదున్న టానికి పెట్టుబడి."

"నాన్నా! నీ ఆరోగ్యం అంత బండరకపుది కాదురా! ఈ బండపనిలో ఎందుకూ పనికిరాకుండాపోతావు, సందేహం లేదు."

"డాక్టర్లూ, దేశనాయకులూ 'మళ్ళీ భూమాత పాదాల [illegible] చేరండి. దేశ సౌభాగ్యమూ ఆరోగ్య సౌభాగ్యమూ, [illegible]గే ఉన్నది' అంటున్నారండి నాన్నగారూ!"

"ఉల్లికోడుపాలెం నూతిదగ్గర ఒకయకరం దొడ్డికి [illegible] ఎదురుకంచె కట్టమంటాను వెంకన్నని. మొదలెట్టు. [illegible] మూన్నాళ్ళ ముచ్చట. తర్వాత నేను చెప్పలేదనిమాత్రం [illegible]."

ఉల్లికోడుపాలెంలో యెకరంతోట విభాగించారు. ఆ తోటలో నాగేటిచాలు నవ్వింది. బెజవాడ ముష్టివారి [illegible]నర్సరీ నుండి అంట్లూ విత్తులూ బళ్ళమీదవొచ్చి తోటంతా ముట్టడించాయి. అద్దెకు తీసుకువచ్చిన మోటారు [illegible] అమితవేగంతో పాతాళగంగాగానాన్ని శ్యామలుని [illegible]నానికి శ్రుతికలిపింది—

తోటకూర, గోంగూర, మెంతికూర, కొత్తిమీర [illegible]ళ్ళు ఒకప్రక్కన, కాబేజీ, కాలీ, ముల్లంగి, కారెటు విత్త నాలమళ్ళొకప్రక్క పచ్చని మొక్కలతో పకపకమన్నాయి. మామిళ్ళు, సపోటాలు, తీపినిమ్మలు, బత్తాయిలు, నిమ్మలు బలమైన అంట్లు బార్లుతీర్చినవి. బొప్పాసిమొక్కలు, కొబ్బరిమొక్కలు తోటచుట్టూ కంచెవక్కనే కాపలాకాస్తున్నవి. ఒక మడిలో ముప్పైరకాల గులాబీలు, కేర్లయిన్ డి ఆర్డెన్, పాల్నెరాణ్, తెల్ల అమెరికనుసుందరి పువ్వులతో అలంకరించుకొని గాలిలో నృత్యాలు సల్పుతున్నవి.

మూడునెలలు ఒళ్ళుతెలియకుండ స్వర్ణకుమారి పేరు మంత్రింకాగా శ్యామలుడు ఆరోగ్యం అంటూ హూనం చేసు

కున్నాడు. ఆతని చిత్రలేఖనం బొంగైనవిల్లాలలో, ఆతని కవిత్వం తీగెసంపెంగలో, ఆతని మధురకంఠం మాలతీ మాధవీ లతలలో రంగులు దాల్చి ఛందోగతుల నడిచి తాళగతితో ప్రసరించిపోయినవి.

పెద్దపాలి వెంకన్న ఎంతో సాయముచేశాడు. పలుచని సున్నితమైన ఆతనిశరీరము తన పాతబంగారుఛాయ తోసి పుచ్చుకొని కరిపడి నల్లపడిపోయింది. ఆతనిఫాలంలోని కాంతి, కళ్ళల్లోని నృత్యము, పెదవుల్లోని హాసము మటుమాయమైపోయి నాగేటిచాళ్ళకు ఎరువుగ రాలినవి.

6

స్వర్ణకుమారికనులక్రింద క్రీనీడలు బయలుదేరినవి. అందమైన వంపులు సేకరించుకొన్న ఆమెపెదవులు తడిరబ్బరుతో చెరిపిన రేఖలులా మరకలుపడినవి. కొద్ది వంపుతిరిగిన ఆమె చిత్రమైన ముక్కు సన్నగించి నిజముగ శుకనాసిక మైనది.

శ్రీనివాసరావు ఆమె భుజములు రెండు అదిమిపట్టుకొని "చెల్లీ! నీకు మతిలేదు- నాకు పౌరుషంలేదు. మనిద్దరికీ బుద్ధి లేదు. నీ వీ సుబ్రహ్మణ్యాన్ని పెండ్లిచేసుకొందామనేనా? నాన్నా అమ్మా దగ్గరనుంచి నీకిష్టమైతే సంబంధం వొప్పుకో వచ్చునని నాకు మూడుదినాలై ఉత్తరం వొచ్చిన సంగతి మొగుగుదువుకదా! అంతభారం నీనెత్తిమీదే పడింది. వాళ్ళమ్మ నన్ను రోజూ అడుగుతోంది. ఏదో జవాబు చెప్పకపోతే నేను వొత్తి మరణిస్తాను. ఇప్పటికైనా—"

"ఏంచేయమంటావన్నయ్యా! లోకమంతా ఆడవాళ్ళని అణగగొట్టాలని ప్రయత్నం చేస్తూనే వుంటుంది. నువ్వుకూడ ఆ కోవపాటువాడివే అయ్యావు. నాన్నా అమ్మా అన్నిన అధికారం నీనెత్తిమీదే పెట్టాను. నువ్వే చెయ్యి."

"ఇదిగో సోనూ! నన్ను పిచ్చివాణ్ణి చెయ్యకు. చిన్నప్పటి నుంచీ నువ్వు కొండమీద కోతిని తీసుకువచ్చి యివ్వమంటే తెచ్చియిచ్చాను. నా ఆలోచనలు మగవాడి ఆలోచనలు."

"నేను పొట్టి దద్దమ్మ ఆడదానిని."

"నీకెప్పుడూ సహజంగావుండే నిదానమంతా యేమైపోయింది? మాట్లాడితే తోకతొక్కిన తాచుపాములా లేస్తున్నావు."

"మాటలతో నన్ను బాధించకపోతే ఒక కొరడా తీసుకు కొట్టరాదూ?"

"అయ్యో! వెర్రితల్లీ! నువ్వేది చెయ్యమంటే అదేచేస్తాను. ఇష్టంవొచ్చినట్టుగ ఆలోచించుకొని నువ్వు ఆజ్ఞయిస్తే పాలించటం నావంతు. దీనికి మిన్నువొచ్చి మీదపడినా సాలెగూడును తెంపివేసినట్టు దులిపేస్తాను."

స్వర్ణకుమారికి కళ్లు చెమరించినై. "అన్నయ్యా! క్షమించు. నాకు మతిపోతూన్నది. సుబ్రహ్మణ్యంతల్లితో సంబంధం ఖాయమని చెప్పు. నాన్నకూ అమ్మకూ ఉత్తరం వ్రాయి—"

"తల్లీ! ఆలోచించుకొని చెప్పమన్నాను."

"మళ్ళీ మొదలుపెట్టావూ! ఐతే నీయిష్టమే—"

"అబ్బా! ఎంత కోపం వచ్చేస్తుందమ్మా నీకు? ఈ క్షణం వెళ్ళి సుబ్రహ్మణ్యంతల్లితో చెప్తాను. అమ్మకి నాన్నకి వుత్తరం వ్రాస్తాను. నువ్వు తొందరగా పెట్టించమంటే

తొందరగా, ఆలస్యంగా పెట్టించమంటే ఆలస్యంగా ముహూర్తం పెట్టిస్తాను."

"ఎంత తొందరగా ముహూర్తం పెట్టించగలిగితే అంత తొందరగా పెట్టించు. భారత సౌభాగ్యం ఆలోచనలతోనూ ఆలస్యాలతోనూ వెనక్కు పోతున్నది ఒక వ్యవసాయదారుని అర్ధాంగిని, హాహా, హాహా, హాహా."

ఆమె వొళ్ళు తెలియని నవ్వునవ్వుకుంటూ ఆ నవ్వులో విరుచుకుని మూర్ఛలోపడబోయింది. పడబోయే చెల్లెల్ని చివాల్న ఎత్తుకొని రెండంగలలో ఆమెగదిలోకి తీసుకువెళ్ళి మంచంమీద పడుకోబెట్టి ప్రక్కనున్న కూజాలోని నీళ్ళని ముఖంమీదచల్లి, ప్రక్కలునొక్కి నవ్వాపాడు. ఆమె గజ గజ వణికింది.

"సోన్! కంగారు పడకమ్మా! మేమంతా కలిసి నీకు రాక్షసుల మైనాము. శ్యామసుందరు డొక పంద. ఇదిగో ఈ మందుపుచ్చుకుని పలకకుండా పడుకో. మామూలుదాన వౌతావు" అంటూ శ్రీనివాసరావు తనగదిలోకి పరుగెత్తివెళ్ళి తనవద్ద యెప్పుడూ సిద్ధంగావున్న మందులపెట్టె పట్టుకువచ్చి యింత బ్రోమైడు యిచ్చి తల నిమురుతూ ఆమె నిదురపోయే వరకు కూచున్నాడు. బలపూర్ణములైన సమ్మోహనశక్తిగల ఆతని హస్తతలస్పర్శలో ఆ బాలిక నెమ్మదిచెంది చల్లగా నిద్రాదేవిఒడిలో మైమరచినది.

ఆ సాయంత్రం బండికట్టించి ఐదుమైళ్ళల్లోవున్న రైలు స్టేషను చేరుకున్నారు, అన్నా చెల్లెళ్ళు. శ్రీనివాసరావు తన చెల్లెల్ని స్వగ్రామమైన బెజవాడ తీసుకువెళ్ళాడు.

మూడవ భాగము

స్వర్ణకుమారితండ్రి తన కుమార్తె సుబ్రహ్మణ్యాన్ని పెండ్లి చేసుకోటానికి నిశ్చయించుకుందని సుబ్బయ్యగారికి ఇందుపల్లి ఉత్తరం వ్రాశాడు. ఆ క్రిందటిరోజునే వొంట్లో బాగాలేదని శ్రీనివాసరావు చెల్లెల్ని తీసుకవొచ్చి ఆమె ఆరోగ్యంతో తిరుగుతూ వుండటం చూచి వారంరోజుల్లో తిరిగి వెళ్ళిపోయాడు.

స్వర్ణకుమారికివచ్చిన అనారోగ్యం విషయంలో సుబ్రహ్మణ్యంమాటే మరచిపోయిన శ్రీవాసరావు కొంతకాలమైందాకా యేమాటా సుబ్రహ్మణ్యంతో తేల్చకూడదని నిశ్చయంచేసుకున్నాడు. ఈ సంగతి స్వర్ణకుమారికి గాని వారితండ్రి రాధాకృష్ణయ్యగారికిగాని తెలియనీయలేదు అన్నగారీసంగతి సుబ్రహ్మణ్యముతో చెప్పినట్లే భావించుకొన్నది స్వర్ణకుమారి. ఆమె హృదయంలోనుంచి ఎంత చెరిపివేసుకుందామనుకున్నా శ్యామలుని చిత్రంమాయంకాదు. నవ్వుతూ నాట్యంచేసే కళ్ళతో పెదవులతో ఆతడామెకు సర్వకాలమూ ప్రత్యక్షమౌతూనే వున్నాడు.

రెండేండ్లనాడు తన పుట్టినరోజుకు అతడు బహూకరించిన 'విశాలభారత' అనే ఉత్కృష్ట చిత్రము తన పడక గదిలో ఎటఎదుట గోడకు వేలాడుతూ వున్నది రెండెడ్లబండి కొండలూ పొలాలూ మధ్య పుంతలో వెళ్తూన్నది బండిపైన బస్తాలమీద చిన్నకుర్రవాడొకడు ధాన్యపు వెన్నులలోని గింజలు తీసుకుని నములుతూన్నాడు. కొండలూ, పొలమూ

చెట్లయొక్క సౌందర్యము అలవరచుకొన్న బలిష్ఠుడైన రైతు బండి తోలుతూన్నాడు. ఆకాశమూ, తీగెలూ, పువ్వులూ అందాలుపుణికిపుచ్చుకొన్న ఆ రైతుభార్య బండివెనకనే నెత్తిమీద తట్టతో నడిచి వొస్తూన్నది. దూరాన ఆ లోయలో ఒకవూరు సూర్యుడస్తమిస్తూన్నాడు. ఆకాశంలో పైన తదియ నాటి చంద్రవంక. ఈ రెండునూ "విశాలభారత"లోని వృద్ధత్వమూ నవ్యత్వమూ చాటుతూన్నవి. భారతీయ విధానాన్ని చిత్రించిన అద్భుత చిత్ర మిది. లక్నో ప్రదర్శనంలో ప్రథమ బహుమతి నందినది.

ఆ చిత్రము దివ్యము. ఆ చిత్రించిన చిత్రకారుడు తనకు దూరమైపోయాడు. అల్లరివాడు. ఎప్పుడూ తనను నవ్వించేవాడు. అతడు తన జీవితాన్ని ప్రతిఅణువూ స్పృశించి తన కైవసంచేసుకున్నాడు. తా నాతని కళ్ళలో కాంతులుపొందింది. అతని నవ్వుల్లో నాట్యమాడింది. "నువ్వు నాకు స్వర్ణదేవివి. నీ మందహాస పవిత్రకిరణంలో నా జీవితము, నా శక్తి, పుష్టి చేర్చుకుంటవి స్వర్ణసానీ" అని తన్ను ఆతనిహృదయాని కద్దుకొన్న గంగానదికడ ఒక దివ్యక్షణ మామెకు స్ఫురణకు వొచ్చింది. ఆ నా డామె పొందిన మహదానందము క్షణిక మాత్రమే ఐంది. తన మాటలకే కోపంవచ్చి ఆతని సహజామృత రసప్రవాహంలో తన కోపం తీర్చక పిరికివానిలా వెళ్ళిపోయాడు.

తాను కోరేది దేశసౌభాగ్యం దేశసౌభాగ్యాని కాధారం నాగలి. నాగలీ! నువ్వు వేదానివి, నువ్వు పురాణగీతికవు, నువ్వు భగవద్గీతవు, నువ్వు భారతీయహృదయానివి. నీవల్ల

పాశ్చాత్య నీచభావ నీరసంలోపడ్డ మా దుర్బలత్వాన్ని ఏనాటి కానాడు పటాపంచలు చేస్తున్నావు. శ్యామసుందరుడు నాగలి పట్టకపోతేనేమి? నాగలిని కీర్తించే కళాసృష్టికు తావులేదా? లలితంగాకుంచెనుపట్టుకునేచేయి కర్కశంగా మేడిలోకను పట్ట వలసిందేనా? నాగలినీ నాగేటిచాలునీ కీర్తించటము దేశసేవ కాదా? శ్యామసుందర్! నువ్వేమిచేస్తూవుంటావు. గంగ వొడ్డున నీవుచేసిన బాసలు, అన్నగారిపొలంలో నీ దగ్గుత్తిక కంఠం అర్థంలేనివేనా శ్యామం?

2

అనవసర్మైన పౌరుషాలకు అవతల అర్థవత్కృతమైన శాంత కాంతి వెలుగుతూఉంటుంది. మనుష్యుని జీవితంలో ఎంత లోతైనా తవ్వి నూతులలో పాతాళగంగాప్రవాహాలు పార కిస్తాడుగాని తన హృదయంలో కఠినమైన పైభాగం తవ్వుకొని తన ఉత్తమత్వం తాను తెలుసుకోలేడు. తన చెల్లెలిదాలోటు, తన ప్రాణమిత్రుడు శ్యామలునిదా? ఈ రెండు జీవితాలు భగ్న మయితే తాను బాధ్యుడుగాక ఎలాగు? అసలు సత్యానికి దూరమైన వంకరలు భావాలు నిజమని తోస్తే, వాటినేనమ్మి జీవితం భగ్నంచేసుకోడంలో ఎంతమంది ఆరితేరినారో!

శ్రీనివాసరావుకి వ్యవసాయంపైని మనస్సుపోవటం లేదు. సుబ్రహ్మణ్యం వచ్చి మాట్లాడడమే అపశ్రుతిగాతోచేది. వ్యవసాయమంతా వదిలేసి ఎక్కడికైనా పారిపోవాలను కొన్నాడు.

* * *

బెజవాడలో అటూ ఇటూ తోచక తిరుగుతూ, వ్యవసాయంలో అన్నగారు ఒక్కరూ ఉన్నారు, అక్కడికి ఎందుకు వెళ్ళకూడదా అనుకుంటుంది స్వర్ణకుమారి. అక్కడే ఆ సుబ్రహ్మణ్యం వచ్చి పలుకరిస్తాడు. వెర్రివాడు, పాపం! అతనికేమి తెలుసును, తన హృదయంలోని గాఢమైన భయంకరమైన ఈ ఆవేదన? ఆ శ్యామంమీద కోపంకొద్ది ఈతన్ని తన జీవితంలోకి రానిచ్చింది. అవును, అందువల్ల తనతప్పేమి? తన జీవితపథమూ, తన ఆశయాలు, తన స్వప్నాలు గుర్తించలేని ఒక మూఢుడు తన జీవితభాగస్వామి ఎట్లా అవుతాడు! ధైర్యమూ పట్టుదలా గట్టితనమూ లేని నీరసత్వపు ఆడది అవటంచేత తా నిల్లా బాధపడుతోందిగాని, ధీరస్వభావలగు ఉత్తమస్త్రీలు ఈ అటు నిటు ఆవేదనలలో అల్లాడిపోనేపోరు.

◆ ◆

తన వ్యవసాయం ప్రారంభం అయి నాలుగు నెలలయింది. ఈ తోట వేయడంలో ఏమి కొత్తతనం ఉంది?

కళలో సర్వకాల నవ్యత్వముంది. విధానాలు కొత్తవి. కళలో పరిశోధన చెయ్యవచ్చును. 'డావా ఇజమో, ప్యూచరిజమో, ఇంప్రెష నిజమో, ఎప్పుడూ కళాప్రపంచంలో ఉద్భవిస్తూఉంటవి.

వ్యవసాయంలో నవ్యత్వం లేదా! ఎప్పటికప్పుడు కొత్త కొత్త రీతులు రావటంలేదా? కృషీవలుడు మాత్రం ఒక రకమైన కళాస్రష్ట కాడా? కొత్తరకపు పంటలు అనేకులు పండిస్తున్నారు. స్రష్టఅయినవాడు తోటలు వేయడంలో కొత్తరకపు పూలు, పండ్లు ఎప్పటికప్పుడు కల్పించడంలేదా?

కళ మాయ! ఊహాప్రపంచంమాత్రం వట్టి కల్పన. ధరిత్రీమాతృకృషి సత్యమైనది. అందువల్ల వచ్చేఫలితం కళ్ళ ఎదుట మూర్తిస్తుంది.

ఈఆలోచనలతో శ్యామలరావు నుదురున చెయ్యిపెట్టుకుని కూర్చున్నాడు. అప్పుడే సుబ్బయ్యగా రాయనదగ్గరకు వచ్చారు.

"నాన్నా! నానాటికి తీసికట్టు నాగంభట్లూ ఔతున్నావురా! ఏమీ తోచనమ్మ ఏతామెత్తటం ప్రారంభించిందట. డబ్బిచ్చి తద్దినం కొని తెచ్చుకుంటే వేయిచ్చినా వెళ్ళదట; అలావున్నది నీ విషయం. కళ్ళు నూతులై పోయాయి. బొర మెండిపోయింది. రాత్రిళ్ళు దగ్గుతూవుంటే నా గుండె గుభేల్లుమంటుంది."

"నా వొంట్లో బాగానే వుంటున్నదండీ నాన్నగారూ"

"ఈ రోజుల్లో పెద్దవారు చెప్పటం చిన్నవాళ్ళు వినడం పోయిందిగా! అంతా బోల్తివిష్టులు. 'మేం చేతుల్లో నవుస్తాము; అది అందం' అంటారు. ఏ కష్టమైనా వొచ్చిందంటే నుయ్యో గొయ్యో చూచుకోవాలి మేము. వరప్రసాదులాంటి కొడుకని మీఅమ్మ గోలపెట్తోంది. మా కడుపున పుట్టింది నీ వొక్కడవు."

"మీకు చాదస్తమండీ!"

"ఔను మాకు చాదస్తం, నీకు నిదానం. నువ్వెందుకు వ్యవసాయం తీసుకున్నావో నాకు తెలియకపోలేదు. బెజవాడలో రాధాకృష్ణయ్యగారి కుమార్తె స్వర్ణకుమారి అన్నగారితో పాటు వ్యవసాయంచెయ్యటానికి కుంతలూరు వెళ్ళింది

కదా! ఆ అమ్మాయితో పాటు నువ్వా ఎందుకు వ్యవసాయం చెయ్యకూడదని నీకు బుద్ధిపుట్టింది."

"నాన్నగారూ! మీరనవసరంగా నన్ను బాధపెట్టటాని కివ్వాళ తలచుకున్నట్టుంది."

"ఓయి వెఱివాడా! నేను బాధపెట్టటమేమిటి? చిన్నతనాన్నుంచీ ఆ అమ్మాయిని నీ కిస్తాననటం, నేనూ రాధాకృష్ణయ్యా ఈవిషయం నిశ్చయించుకోవడం, అందరు పెద్దలు ఆశీర్వాదించటం జరిగింది. నువ్వుచదివే కాశీలోనే ఆ అమ్మాయి చదవటం, మీరిద్దరూ ఒకరినొకరు పెండ్లిచేసుకుంటామని ఉవ్విళ్ళూరిపోవటం లోకమంతా ఎరుగును."

శ్యామలుడు మౌనం.

"నెలరోజుల క్రిందట ఆయన ఓ ఉత్తరం వ్రాశాడు. వాళ్ళమ్మాయి స్వర్ణకుమారి శ్రీనివాసరావుతో పాటు వ్యవసాయంచేస్తూన్న ఒక అబ్బాయిని పెండ్లిచేసుకోవడానికి నిశ్చయించుకుందనీ, తనకుమార్తె గట్టిపట్టుపట్టడంచేత తాము ఆమోదించవలసివచ్చిందనీ, తన్ను క్షమించవలసిందని ఆయన వ్రాశారు. నీ మనస్సు బాధపడిపోతుందని నీ కప్పుడా వుత్తరం చూపలేదు."

శ్యామలుని మోము వివర్ణం చెందిండి. నీరసించివున్న శ్యామలుడు తలదిమ్మెత్తిపట్టి ఫెళ్ళున విరుచుకొని పడిపోయాడు. "నాయినా!" అంటూ కొడుకును రెండుచేతులతో మెత్తి మంచంమీద పడుకోబెట్టి సుబ్బయ్యగారు "ఏమే, నీళ్ళే" అని కేకపెట్టాడు. "ఏమిటండీ! ఏమిటండీ!" అంటూ తల్లి కంగారు

పడుతూ వచ్చింది. మంచంమీద శవంలా పడివున్న కొడుకును చూచి "ఓయి నాయనో, అమ్మో" అని కేకలు పెట్టింది.

"నోరుమూసుకో! వాడిప్రాణం కడగట్టింది. పరుగెత్తుకువెళ్ళి డాక్టరుగారిని అర్జంటుగా రమ్మని కబురు పంపించు" అని సుబ్బయ్యగారు కొడుకు మొహంమీద నీళ్లు గట్టిగచల్లి కుమారుడి నాడి పరిశీలిస్తూ ఆతని మొహంవంక పారచూచి కళ్లు చెమరించటంవల్ల పైమీద కండువాతో ఎడమచేత్తో కళ్లు తుడుచుకున్నాడు.

3

శ్యామలరావు కళ్లు తెరిచాడు. తల్లివంక మొహంతిప్పి "ఏమీ లేదమ్మా! కంగారు పడకు!"అని లేవబోయాడు.

తండ్రి "నాయనా! వద్దు" అని వారించి కుమారుని మంచంమీద పడుకోబెట్టాడు. ఇంతట్లో డాక్టరుగారు వొచ్చారు. శ్యామలుని పూర్తిగ పరీక్షచేసి అతిబలహీనతవల్ల గుండెకూడ బలహీనంగా ఉందనీ, శ్యామలుని నరాలకు దెబ్బ తగిలిందనీ, పూర్తి విశ్రాంతీ, జాగ్రతగవైద్యంచేయటం ముఖ్యమనీచెప్పి 'గ్లూకోజు" మందు ఇంజక్షనుఇచ్చి ఇంటికివెళ్ళి మందులు పంపిస్తానని వాళ్ళందరకు ధైర్యంచెప్పి వెళ్ళాడు.

శ్యామలరావు లేవలేదు. కాళ్ళూచేతులు సళ్ళుకుపోయినవి. అధికాచమూన,అలాపచమానాలు మంచంమీదనే. "నీరసం! నీరసం! కాఫీ"అని గంట గంటకూ నీరసస్వరంతో అడగడము ప్రారంభించాడు. అతని కేదో అపరిమితభయం

ఉదయించింది: మాట్లాడితే డాక్టర్ను పిలవమంటాడు. డాక్టరు ధైర్యం చెపుతూంటే ధైర్యంగా వుంటాడు.

ఒకసారి రతనికి వేగనాడి(Trachycordia)ఒకసారతనికి మందనాడి [Bradycordia] ఏమిటి ఈ ప్రాణాని కింత కంగారూ? తాను ప్రేమించిన స్వర్ణకుమారి ఇంకో అదృష్టవంతుని జీవితంలో భాగస్వామిని ఔతుంటే భగవంతు డేదో మంచిదారే చూపిస్తున్నాడు. బాధ లేకుండ జీవితం మాయమైపోతే ఆ బాలికదారి నిష్కంటక మౌతుంది. తాను లోకంలోలేని భావం ఆమెకు తోచినప్పుడు తనకోసం ఒకసారైనా విచారించకుండా వుంటుందా? ఈ ప్రేమ కాశించడం తుచ్ఛమా! పురుషునికి స్త్రీమీదనూ స్త్రీకి పురుషునిమీదనూ వుండే ప్రేమే జీవితంలోకల్లా ఉత్కృష్టమైనప్రేమ. ఆ ప్రేమ నిష్కల్మషమైతే భగవంతునిమీదప్రేమే ఔతుంది. ప్రేమ-జీవితం భగ్నంచేసి పెట్టుకోడానికి తెచ్చిపెట్టుకున్న విషం! బంగారపు గిన్నెతో నింపుకొని తాను తాగుతూన్నాడు— వ్యవసాయం—కళలు, ప్రేమ—

డాక్టరుకి శ్యామలరావు సంగతి చూస్తే కొంచెం భయమే వేసింది. మదరాసో, విశాఖపట్టణమో తీసుకెళ్ళితే ఉత్తమమని సుబ్బయ్యగారికి సలహా చెప్పాడు. తానుకూడా వస్తానన్నాడు. సుబయ్యగారు కొడుకుతో నెమ్మదిగ "నాన్నా! విశాఖపట్నం వెళ్దాంరా" అన్నాడు.

నీరసకంఠధ్వనితో శ్యామలుడు "ఏమీ జబ్బులేదండీ! రెండురోజుల్లో నెమ్మదిస్తుంది." అని అన్నాడు. కుమారుని

కంఠంలోని నిస్పృహా, హృదయంలోని బాధా సుబ్బయ్యగారు కనిపెట్టకపోలేదు.

"నాన్నా నీయిష్టంవచ్చినపని చేసుకో! నీకు కావలసిన డబ్బిస్తాను, బెంగపెట్టుకోకు. అనవసరమైన హృదయంలోని బాధ నిన్ను క్రుంగదీయుట అటువుండగా కడుపునపుట్టిన నీవొక్కడమీాదా ఆధారపడివున్న నన్నూ, మీా అమ్మనీ మహాబాధా నరకకూపాల్లో పడదోస్తుంది. నా జన్మంతా నీ మీాదే ఆధారపడివున్నది. ధైర్యం తెచ్చుకొని నన్ను రక్షించుకో!"

తన హృదయంలోని బాధతోపాటు, తండ్రిగారి బాధ కూడా శ్యామసుందరునకు జబ్బురు ఇబ్బడిచేసింది.

ఆనాడు అతి ఆవేశంతో సుబ్బయ్యగారు పెద్ద వుత్తరం వ్రాసి రాధాకృష్ణయ్యగారికి బెజవాడ పంపించారు.

4

వెళ్ళినదగ్గరనుంచి అన్నగారిదగ్గరనుండి వుత్తరాలే లేవని స్వర్ణకుమారి ఆలోచించుకుంటూ ఒక ఇంగ్లీషు నవల చదువుకొంటోంది. రాధాకృష్ణయ్యగారు కూతురుదగ్గరకు వచ్చి "స్వర్ణా! మీా చదువులన్నీ మా పెద్దవాళ్ళ ప్రాణాంతకాలైనాయి" అని అన్నారు.

"ఏమిటాడీ నాన్నగారూ! మీారుగూడ మా చదువుల మీాదే కత్తికట్టారా! నేను చదువుకుంటానని ముచ్చటపడితే మీాకు చెప్పించమని యెక్కడవుంది?"

"అవును, నా నెత్తిమీాదకుండ నేనే బోర్లించుకున్నానులే."

"అలా మాటలాడుతున్నా రేమిటండీ, నాన్నగారూ!"

"ఏమీ లేదు; ఇందుపల్లినుంచి వుత్తరం వచ్చింది."

స్వర్ణకుమారి మౌనము.

"నా కేమిచేయాలో తోచకుండా వున్నది."

"ఉత్తరం ఏమని వొచ్చిందండీ?"

"శ్యామలరావు తండ్రి సుబ్బయ్యగారు వ్రాశారు."

స్వర్ణకుమారి తలవంచుకొని కాలి బొటనవ్రేలుతో నేలరాస్తూన్నది.

"శ్యామలునికి చాల జబ్బుగ వుందిట!"

"ఏమిటండీ!"

"కుంతలూరునుంచి వొచ్చినప్పటినుంచీ శ్యామలరావు వ్యవసాయం ప్రారంభించాట్ట! చిక్కి శల్యమైపోయాట్ట, తండ్రి ఎంతచెప్పినా వినలేదట. నేను వెనక సుబ్బయ్యగారికి నువ్వు సుబ్రహ్మణ్యాన్ని పెళ్ళిచేసుకుంటే విషయం వుత్తరం వ్రాశాను. ఆ సంగతి ఇన్నాళ్ళదాకా కొడుకుతో చెప్పకుండ మూడురోజులకిందట, తండ్రి శ్యామలరావుతో చెప్పాట్ట. ఆ వార్త వినటంలోనే శ్యామలుడు విరుచుకుపడిపోయాట్ట."

"ఎలావుందండీ!"

"డాక్టరు వైద్యంచేస్తున్నాడట! విశాఖపట్టణం తీసుకువెడదామని అనుకుంటున్నారట. మీ యిద్దరి చిన్నతనంలో నే నిచ్చినమాట జ్ఞాపకంచేసుకోవలసిందని సుబ్బయ్యగారు వ్రాశారు."

"నాన్నా, మీరు కారుమాట్లాడించి ఇందుపల్లి ప్రయాణంకండి. అమ్మా, మీరూ, నేనూ తత్‌క్షణం బయలుదేరి

వెళ్ళాలి. అన్నయ్యకీ శ్యామలరావుకీ స్నేహితుడు ఈవూళ్ళో డాక్టరు జగన్నాథరావుగారున్నారే ఆయన్నికూడ తీసుకు వెడదాం అన్నయ్యాని తత్ క్షణం రమ్మని వుత్తరం వ్రాసి ఇందుపల్లినుంచి వొచ్చినవుత్తరం జతపర్చి మనిషికిచ్చిపంపండి" అని కన్నీళ్ళతో కంగారుతో బట్టలు సర్దుకొంటోంది. రాధా కృష్ణయ్యగారు విస విస వెళ్ళిపోయారు.

స్వర్ణకుమారి హృదయంలో "కాశీవిశ్వేశ్వరా! నీ సాక్షీగా మే మిద్దరం ప్రేమప్రతిజ్ఞ తీసుకున్నాము. నాశ్యామ లుని రక్షించు. మేమిద్దరం కలిసి నీదగ్గరకు వస్తాము, తండ్రీ" అని ఏడ్చినది. ఆమె కన్నులూ ఏడ్చినవి.

5

ఏదో నల్లని మత్తుకలలతో, మండే బాధతో ఈతకం దని లోతులు గల నీరసంతో "అమ్మా" అంటూ ఓమాటు తల్లిన కాళ్ళు పిసకమంటాడు. ఓమాటు వొద్దంటాడు శ్యామం.

శ్యామలుడు ఆ అతినీరసములోనే ఏదో కారుచప్పుడు విన్నాడు. ఇంతటిలో డాక్టరుగారు వొస్తున్నారని సుబ్బయ్య గారు వచ్చి కొడుకుతో చెప్పాడు.

"స... రే... లెండీ,....." అని శ్యామలుడు కళ్ళు తెరిచాడు.

డాక్టరు విశ్వనాధంగారు డాక్టరు జగన్నాథరావుతో గదిగుమ్మంవద్ద ప్రత్యక్షమయ్యాడు. జగన్నాథరావు గది గుమ్మంనుండి లోపలికి గబ గబ వచ్చి "ఏమిరా, శ్యామ్!

మహా మొనగాడ వయ్యావుట! నీ స్నేహం యేడ్చినట్లేవుంది. కొత్త కబురు పంపకూడదు కాబోలు! ఏదీ, చెయ్యేదీ?"

జగన్నాథరావు చిన్నతనంలోనే ప్రసిద్ధి సంపాదించు కున్న డాక్టరు. శ్యామలునికన్న నాలుగేళ్ళుపెద్ద. శ్యామలుని గుండె బాగా పరీక్షచేశాడు. రక్తపుపోటుయంత్రంతో ముం జేతినాడి పరీక్షచేశాడు.

"గుండెలో జబ్బేమీ లేదు. నరనీరసత్వమూ, బెంగా తప్ప ఏమీ లేదు. పదిరోజులుపాటు నాదగ్గరవుండటము, నాతో సినిమాలకు రావడము, నేనివ్వాళ నాతో తీసుకువచ్చిన మంచి నర్సుచేతుల్లో ఉపచారంపొందటము, ఇదీ వీడికి వైద్యము. ఒరే శ్యామ్! ఈ నర్సుని చూశావూ! చాలా ప్రజ్ఞావంతు రాలు. నువ్వెరుగున్నమ్మాయేట. జనరల్ ఆస్పటలులో నర్సుల చేతిలో ఎప్పుడూ పడలేదు కాబోలు!"

శ్యామలుడు ఆనందము, బాధ సమ్మిళితమయ్యే నవ్వుతో స్నేహితుని అరచెయ్యి తన ముఖానికిఅద్దు కున్నాడు.

"ఒరే శ్యామ్! మా నర్సు చాల అందమైనదిసుమా! జాగ్రత్తగా వుండు, లేకపోతే నాకు ఈర్ష్యవొస్తుందిసుమా!"

"నీ మొహం! ఎప్పుడూ ఇలాంటిమాటలే" అని నవ్వుతూ అన్నాడు శ్యామలుడు. ఆ నీరసత్వంలో బలం కలుగుతున్న ఛాయలూ వున్నవి.

"నువ్వు కంగారుపడకపోతే ఆ అమ్మాయి ఎవ్వరో చెప్తాను"

"నాకు నర్సెందుకురా!" మాట యింకా దిటవుగా వున్నది.

"ఈ రోజుల్లో జబ్బులకి నర్సులు లేకపోతే లాభం లేదు. అంచేత ఆ నర్సుపేరు చెప్తున్నాను. ఆమెపేరు బంగారం!"

శ్యామసుందరునికళ్లు మెరిసినవి. అతనిగుండె దడదడ కొట్టుకున్నది శ్యామసుందరుని చేయి తనచేతితో పట్టుకుని నాడిపై వ్రేళ్లు యింతవరకూ వుంచివున్న జగన్నాథరావు,

"ఒరే! నాడి ఎంతవేగంగా కొట్టుకొంటోందో. తగ్గు తగ్గు, అబ్బా! ఏమి సంతోషమండీ, మానాడికి బంగారునగలు చూట్టం, బంగారురంగులు చూట్టం, మాయిష్టం! ఈ నర్సు పేరు వొట్టిబంగారు కాదురోయి, బంగారపు కుమార్తె, స్వర్ణ కుమారీదేవి, సుబ్బయ్యగారూ! ఆ నర్సు నిలా పిలవండీ!" గుమ్మంబైటనుండీ ఈ మాటలన్నీ వింటూన్న స్వర్ణకుమారి చిరునవ్వు నవ్వుకుంటూ గదిలోనికి వొచ్చింది. స్వర్ణకుమారి చూపులూ, శ్యామసుందరుని చూపులూ జగత్సర్వమూ మరచి ఒకదానిలో ఒకటి లీనమైపోయాయి.

"మా నర్సుని చూస్తేనే నాడి బాగా ఇంప్రూవైందే; ఆవిడ పరిచర్యచేస్తే రేపే లేచి నడుస్తాడు. నీ డ్యూటీలో చేరమ్మా, నర్సూ!"

ఇంతట్లో రాధాకృష్ణయ్యగారు, స్వర్ణకుమారితల్లి మహ లక్ష్మమ్మగారూ లోపలికి వొచ్చారు.

రాధాకృష్ణయ్యగారు, "ఏమోయ్ శ్యామం! జగన్నా థరావు రేపుపొద్దున్నే మనమంతా బెజవాడ వెళ్ళాలని దారిలో చెప్పాడు. నీ వెనకటి మిసిమితనం వొచ్చేవరకూ మా యింటిలో వుండాలి సుమా! తర్వాత నీయిష్టం. ముహూర్తా

నికి తరలివచ్చేవరకూ మాయింటికి వచ్చినా సరే, లేకపోయినా సరే!"

ఆ రాత్రికి శ్రీనివాసరావు వచ్చాడు. శ్రీనివాసరావు, జగన్నాధరావు, శ్యామలరావు ఉత్తమ స్నేహానందంలో తరంగాలులా పైకుబికారు. సుబ్రహ్మణ్యానికి మాట యివ్వలేదని వారందరితో చెప్పాడు శ్రీనివాసరావు. ఈ ఆనందంలో నీరసం మాట మరచిపోయి శ్యామలరావు కూర్చునే మాట్లాడుతూన్నాడు. స్వర్ణ దివ్యదేవతలా పడుకోమంటూ శ్యామలుని కేకలువేస్తూ అతనిఫాలంపై హస్తతలంవేస్తూ తన నర్సుపని బాగా చేస్తూన్నది.

మర్నాడు ఉదయం శ్యామల శ్యాముగదిలోనికి నవ్వుతూ ఆతనినర్సు కాఫీ మందూ పట్టుకువచ్చింది.

"శ్యామ్! మందుపుచ్చుకొని, కాఫీపుచ్చుకో"

"నువ్వు రావటమే మందు."

"పొద్దున్నే అన్నయ్య నువ్వువేసినతోట చూసి వచ్చాడు. నాకోసమే ఆతోట వేశావు! నీ ప్రేమంతా ఆతోటలోనే అన్నయ్యకు కన్పడిందట. నీ ప్రేమకు నేను పాత్రురాల నౌతానా శ్యామ్!"

"ఇలారా సొన్నసానీ! నాగుండెలు ఎలాంటిరాగాలు పాడుతూన్నాయో విందుగానీ. స్టెథస్కోపుతో కాదు! నీ చెవితోనే విను." ప్రఫుల్లమైన కన్నులతో, మోముతో ఆమె ఆతని కౌగిలిలో చేరింది.

"మనం ఇద్దరం కాశీ వెళ్ళాలి, నేను మొక్కుకున్నా"

"ఆత్మేశ్వరీ! సొన్నసానీ! నా సొన్నసానీ! కాశీకేకాదు సర్వ దివ్యక్షేత్రాలకు నీతో యాత్రలు సలుపుతాను. ఇది కలే అనుకుంటున్నాను."

"కలా, కళా?"

"సోన్! నిన్ను వదలి ఎల్లా ఉండగలుగుతున్నానో!"

"మనం బెజవాడలో లలితకళాశాల ఎప్పుడు ప్రారంభించడం?"

"వ్యవసాయంలోని అందం రంగరిస్తూ త్వరలోనే"

శ్యామసుందరుడు ఆమె చెంపలుపట్టి కళ్ళల్లోకి చూసి ఆముఖాలం ముద్దుపెట్టుకున్నాడు.